

МЕСНА (ТЕРИТОРИЈАЛНА) И ПЕРСОНАЛНА НАДЛЕЖНОСТ МЕЂУНАРОДНОГ КРИВИЧНОГ СУДА

Аїсїракиї: Овај раг бавиће се Међународним кривичним судом, биће їредсїављена країка їсїориїа њеїової оснивања, док ће у највећем делу биїи обрађена месна, односно їерїїориїална надлежностї, као и їерсонална надлежностї ової Суда. Такође, обрадићемо и моїућностї їодизања оїїїужнице и їокреїања їсїраїе у случајевима да односна држава није їрїсїуїила, односно раїїифїковала Сїаїаїуїї Међународної кривичної суда (Римски сїаїаїуїї). Између остїалої, биће учињен и осврїї на заснивање надлежностїи МКС-а везано за кривична дела учињена како на їерїїориїи Реїублике Србије, їако и од сїїране њених држављана, док ће їособна їажња биїи їосвећена їроцесним їравилима која у даїїим їравним сїїїуацијама важе у нашем їравном сїсїему. У рагу ћемо їособно обрадиїи и случај када се Међународни кривични суд оїласио надлежним у вези наводних раїїних злочина їочињених на їерїїориїи Україине, иако їа држава није їоїїїисала ниїи раїїифїковала Римски сїаїаїуїї.

Кључне речи: Међународни кривични суд, међународно кривично право, месна надлежност, територијална надлежност, заснивање надлежности.

1. ПОЈАМ И ДЕФИНИЦИЈА МЕЂУНАРОДНОГ КРИВИЧНОГ ПРАВА

Кривично право било је све до недавно строго територијално и национално, а државе су имале искључиво право да законом предвиде која дела се сматрају кривичним, да пропишу санкције, штитећи на тај начин интересе

* Студент четврте године основних академских студија, Универзитет у Београду – Правни факултет, billbijavojislav@gmail.com.

и безбедност својих граница и националну политичку организацију.¹ Са друге стране, међународни поредак био је строго међудржавни и прихватио је територијалну надлежност држава као свој врховни принцип.² Данас, због све интензивнијег међународног саобраћаја, државе су принуђене да путем међународних уговора дефинишу дела која угрожавају универзалне људске вредности и опште интересе држава, као и да предвиде санкције.³ У том смислу, Касезе дефинише међународно кривично право као „скуп правила сачињених да забране међународне злочине и да државама наметну обавезу да санкционишу барем један део међународних кривичних дела“.⁴

Међународно кривично право може се одредити у формалном и материјалном смислу.⁵ У формалном смислу Крећа дефинише међународно кривично право као систем перемпторних норми општег међународног права (*ius cogens*⁶) које за предмет имају кривичну одговорност за инкриминисане радње или пропуштања, док под међународним кривичним правом у материјалном смислу Крећа подразумева кривично право међународне заједнице.⁷

2. НАСТАНАК МЕЂУНАРОДНОГ КРИВИЧНОГ СУДА

Формирање Међународног кривичног суда се по многимима сматра великим искорак у еволутивном процесу међународног права.⁸ На дипломатској

-
- 1 С. Аврамов, М. Крећа, *Међународно јавно љправо*, Савремена администрација, Београд, 1997, 281.
 - 2 *Ibidem*.
 - 3 Прво дело које је било проглашено за међународни злочин била је трговина робљем, још крајем 19. века, док је борба против пиратерије, која има дугу историју, своје коначно решење добила 1958. године, када је усвојена Конвенција о отвореном мору. Такође, међународна кривична дела била су предвиђена и Конвенцијом о спречавању фалсификовања новца из 1929. године, Конвенцијом о опојним дрогама из 1961. године. *Ibidem*.
 - 4 А. Cassese, *International Criminal Law*, сајт Универзитета Колумбија: http://www.columbia.edu/itc/ce/s6403/antonio_cassese.pdf, приступљено 28.04.2024. 15.
 - 5 М. Крећа, *Међународно јавно љправо*, Универзитет у Београду – Правни факултет, Центар за издаваштво и информисање, Београд, 2022, 669.
 - 6 *Ius cogens* норме које су постављене као дефинитивне (према Комисији за међународно право): забрана агресије, забрана геноцида, злочин против човечности, основни принципи хуманитарног права, забрана расне дискриминације и апартхејда, забрана ропства, забрана торгуре и право на самоопредељење. Б. Милисављевић, „Нека отворена питања у вези *ius cogens* норми у међународном праву“, *Harmonius*, (ур. М. Радовић, М. Ђорђевић, Н. Теших), Београд, 2020, 154–155.
 - 7 М. Крећа, *op. cit.*, 669–670.
 - 8 Н. Станковић, „Злочини особља мировних мисија“, *Зборник радова са међународне научне конференције „Раскрића међународној кривичној и кривичној љрава – реформа љправосудних закона Републике Србије“*, (ур. М. Шкулић, И. Миљуш, А. Шкундрић), Удружење за међународно кривично право, Универзитет у Београду – Правни факултет, Београд, 2023, 198.

конференцији одржаној у Риму током јула 1998. године усвојен је Статут Међународног кривичног суда (познат као Римски статут), након интензивног рада на изради нацрта овог статута током деведесетих година двадесетог века.⁹

Римски статут по својој правној природи представља међународни уговор.¹⁰ Међународни кривични суд, за разлику од Међународних трибунала за Југославију и Руанду, није део организационе структуре Уједињених нација, већ је независно судско тело.¹¹ Римски статут ступио је на снагу 1. јула 2002. године након што је код Генералног секретара депонован довољан број ратификација, односно прихватања, а суд је свечано отворен 11. марта 2003. године.¹²

Статут Међународног кривичног суда до сада је потписало 137 земаља.¹³ Примећујемо да међу државама које су ратификовале Статут нема ни Русије ни САД ни Кине.¹⁴ Од сталних чланица Савета безбедности Уједињених нација примећујемо само Уједињено Краљевство и Француску.¹⁵ СРЈ је потписала Римски статут 19. децембра 2000. године, а ратификовала га је 6. септембра 2001. године.¹⁶ О могућности заснивања територијалне надлежности Међународног кривичног суда у Републици Србији биће више речи у даљем тексту.

3. ВРСТЕ НАДЛЕЖНОСТИ МЕЂУНАРОДНОГ КРИВИЧНОГ СУДА И АПСОЛУТНИ И РЕЛАТИВНИ УСЛОВИ ЗА ЗАСНИВАЊЕ ЊЕГОВЕ НАДЛЕЖНОСТИ

Шкулић дефинише надлежност Међународног кривичног суда као „право и дужност овог суда да води кривични поступак и реши кривичну ствар, која по правилима Римског статута спада у његову надлежност“.¹⁷ Врсте надлежности Међународног кривичног суда су: стварна надлежност, месна надлежност, временска надлежност и функционална надлежност.¹⁸ Надлежност Међународног кривичног суда могуће је успоставити ако су испуњени одређени услови.¹⁹ Те услове можемо поделити на апсолутне услове и релативне услове.²⁰ Апсолутни услови су они услови који у сваком

9 А. Шкундрић, *Надлежности међународних кривичних судова и трибунала*, Универзитет у Београду – Правни факултет, мастер рад, Београд, 2021, 64–65.

10 *Ibid.*, 66.

11 *Ibid.*, 65–66.

12 *Ibid.*, 65.

13 https://treaties.un.org/Pages/ViewDetails.aspx?src=TREATY&mtmsg_no=XVIII-10&chapter=18&clang=en, сајт Међународног кривичног суда, посећено: 14. 04. 2024.

14 *Ibidem*.

15 *Ibidem*.

16 *Ibidem*.

17 М. Шкулић, *Међународно кривично њраво*, Универзитет у Београду – Правни факултет, Центар за издаваштво и информисање, Београд, 2020, 327.

18 *Ibidem*.

19 *Ibid.*, 332.

20 *Ibidem*.

случају морају бити испуњени, тако да ни један други услов или разлог не може супституисати недостатак апсолутног услова.²¹ Код заснивања надлежности апсолутни услов јесте процена да је случај довољне тежине да се поступак води пред Међународним кривичним судом.²² Релативни услови су они услови који се начелно захтевају, али је могуће да се, и поред њиховог непостојања, води поступак пред Међународним кривичним судом.²³ Правила о релативним условима биће примењена у случајевима примарне надлежности националних органа (када ће, упркос томе, Међународни кривични суд моћи да поведе поступак, уколико се пред судовима и тужилаштвима држава кривично гоњење неће започети и водити, или за то недостаје њихова способност, односно воља) и у односу на деловање принципа *ne bis in idem* (јер је могуће да се неком лицу, коме је већ суђено за неко кривично дело из стварне надлежности МКС-а, поново поведе поступак уколико је утврђено да је поступак пред другим судом вођен због заштите тог лица од кривичне одговорности за кривично дело које спада у надлежност МКС-а, или је поступак вођен пристрасно и зависно, као и у нескладу са одредбама правичног поступка).²⁴

3.1. Узраст учиниоца који искључује надлежност Међународног кривичног суда и ирелевантност имунитета носилаца јавних функција

Чланом 26. Римског статута прописано је да Међународни кривични суд није надлежан за суђење лицима која у време извршења кривичног дела нису навршила осамнаест година.²⁵ Теорија међународног кривичног права углавном сматра да се овде ради о искључењу одговорности извршиоца млађег од осамнаест година; ипак, овде се заправо не ради о основу који искључује одговорност за кривично дело, већ се то оставља националним кривичним законодавствима.²⁶

Шкулић овде закључује да је правилом из члана 26. Римског статута само искључена надлежност, што значи да се поступак пред Међународним кривичним судом не може водити против лица које у време извршења кривичних дела која му се стављају на терет, није имало навршених осамнаест година.²⁷ Према томе, МКС нема надлежност да покрене поступак против учиниоца кривичног дела млађег од осамнаест година, чак иако су испуњени услови територијалне надлежности.

21 *Ibidem.*

22 *Ibidem.*

23 *Ibidem.*

24 *Ibidem.*

25 *Ibid.*, 333.

26 *Ibidem.*

27 *Ibidem.*

Према члану 27. Римског статута, имунитет и друга посебна права која се изводе из јавне функције, чији су они носиоци било по националном или међународном праву, не представља препреку за МКС да у односу на та лица поступа у складу са својим надлежностима.²⁸ Римски статут се примењује једнако на сва лица без прављења разлике да ли су та лица носиоци јавне функције или не.²⁹ Јавне функције председника државе или владе, члана владе или члана парламента, изабраног представника или владиног службеника, неће ни у ком случају представљати основ да се то лице изузме из кривичне одговорности, нити вршење јавне функције може представљати основ за блаже кажњавање.³⁰ Закључујемо да Међународни кривични суд може да спроводи кривично гоњење лица која имају кривичноправни имунитет према националном законодавству, уколико су испуњени критеријуми за територијално заснивање надлежности. Примећујемо да се оваква одредба коси са правним нормама које би дале имунитет лицима која врше јавне функције у земљи, као и оним лицима која обављају послове дипломатског представљања у иностранству.

4. ПРОЦЕСНЕ ПРЕТПОСТАВКЕ И ОСНОВНИ КРИТЕРИЈУМИ ЗА УСПОСТАВЉАЊЕ НАДЛЕЖНОСТИ МЕЂУНАРОДНОГ КРИВИЧНОГ СУДА

Држава која постане страна-потписница Римског статута, самим тим прихвата и надлежност Међународног кривичног суда за кривична дела која спадају у његову стварну надлежност.³¹ Критеријуми за постојање надлежности суда су формулисани зависно од тога ко је случај упутио тужиоцу, односно да ли је тужилац сам покренуо истрагу која је у његовој надлежности, као и уз комбинацију са одређеним условима који се односе на чиниоце материјалног кривичног права у односу на територију извршеног кривичног дела и држављанства окривљеног.³²

С обзиром на овако дефинисане процесне претпоставке и критеријуме за заснивање надлежности, могуће су три ситуације:

- 1) Ако је за успостављање надлежности Међународног кривичног суда неопходан пристанак државе која није потписница Римског статута, та држава може својим поднеском Секретаријату да прихвати надлежност МКС-а за кривична дела која су у питању, а она тада мора без одлагања да сарађује са судом.³³

28 Закон о потврђивању Римског статута Међународног кривичног суда, *Сл. лист* СРЈ – *Међународни ујовори*, бр. 5/2001.

29 *Ibidem*.

30 *Ibidem*.

31 Шкулић (2020), *op. cit.*, 333.

32 *Ibid.*, 334.

33 *Ibidem*.

- 2) Ако је случај упућен тужиоцу од стране Савета безбедности Уједињених нација, који делује на темељу Главе VII Повеље Уједињених нација, онда се не тражи испуњење других посебних услова за успостављање надлежности Међународног кривичног суда (члан 13.(6) Статута Међународног кривичног суда).³⁴
- 3) Ако је случај упућен тужиоцу од стране чланице Римског статута или ако је тужилац већ покренуо истрагу о одређеном кривичном делу, потребно је да су алтернативно и у одређеној комбинацији испуњене две врсте критеријума који су слични критеријумима важења националног кривичног законодавства – територијални критеријум и активни персонални критеријум.³⁵ Потребно је да надлежност суда алтернативно прихвате држава на чијој је територији извршено једно или више кривичних дела, односно држава регистрације ваздухоплова или брода (ако је кривично дело извршено на овим објектима) или држава чији је држављанин окривљени у односу на кривична дела из надлежности суда – активни персонални критеријум.³⁶

5. МЕСНА НАДЛЕЖНОСТ МЕЂУНАРОДНОГ КРИВИЧНОГ СУДА

Утврђивање места кривичног дела има значај приликом заснивања просторног важења кривичног законодавства и утврђивања месне надлежности суда, које се према основном правилу равна према месту у којем је кривично дело извршено или покушано.³⁷ Место у којем је учинилац радио представља свако место у којем је преузео макар део активности.³⁸ Како опис великог броја кривичних дела подразумева да остварење бића може чинити и више појединачних аката, више потенцијалних места кривичног дела не представља реткост.³⁹ Места у којима је учинилац предузимао припремне радње (изузев тамо где и саме представљају радњу извршења), нису од значаја.⁴⁰ Место наступања последице јесте место у коме је остварена повреда, односно конкретно угрожавање објекта дела.⁴¹

Правила о просторном важењу кривичног законодавства решавају питање чије ће кривично законодавство бити примењено у конкретном случају, односно да ли ће бити примењено неко право или неће, а у одређеним

34 *Ibidem.*

35 *Ibidem.*

36 *Ibidem.*

37 И. Вуковић, *Кривично право: општи гео*, Универзитет, Правни факултет, Центар за издаваштво, Београд, 2024, 50.

38 *Ibidem.*

39 *Ibidem.*

40 *Ibid.* 51.

41 *Ibidem.*

случајевима постоји и општи интерес свих држава да се обезбеди примена кривичних санкција према учиниоцу кривичних дела.⁴² Према територијалном принципу кривично законодавство примењује се на сва дела учињена на територији Републике Србије без обзира на држављанство учуниоца.⁴³ Територијални принцип је проширен и принципом заставе брода као и принципом регистрација авиона.⁴⁴ Месна надлежност представља право и дужност једног стварно надлежног суда да реши одређену кривичну ствар с обзиром на територију свог деловања.⁴⁵

Месна надлежност МКС-а не утврђује се на стриктан начин, као што је то уобичајено у националним законодавствима, већ се она одређује у склопу општих правила која се односе на претпоставке за успостављање надлежности Међународног кривичног суда, те сходно принципу комплементарности у односу на надлежност националних кривичних судова.⁴⁶ Принцип комплементарности налаже да је за вођење поступка примарно надлежна држава чланица Римског статута, док Међународни кривични суд може бити надлежан само под одређеним условима, што представља обрнуто правило у односу на она правила која су садржана у статутима *ad hoc* трибунала.⁴⁷ Што се тиче националних органа, њихова примарна надлежност односи се на стварну и месну надлежност, а када је реч о временској надлежности, ту национални органи и иначе нису ограничени лимитом, док је надлежност Међународног кривичног суда ограничена само на она дела која су извршена након ступања на снагу Римског статута.⁴⁸

Месна надлежност Међународног кривичног суда постоји у односу на суђење за кривично дело за које је МКС стварно надлежан.⁴⁹ Претпоставке за заснивање месне надлежности постављене су алтернативно: место извршења кривичног дела (на територији државе која је прихватила надлежност Међународног кривичног суда, што је у сваком случају држава потписница Римског статута, али то може да буде и држава која није приступила Римском статуту, али је писменом изјавом поднесеном Секретаријату суда прихватила његову надлежност) и држављанство лица које се оптужује (према члану 12. Статута Међународног кривичног суда да би се испунио овај услов потребно је да се ради о држављанину државе која је чланица Римског статута).⁵⁰

Уз ове услове неопходно је да не постоје сметње за покретање и вођење поступка пред Међународним кривичним судом, а које се односе на деловање

42 З. Стојановић, *Кривично љраво: оишњи гео*, Центар за издаваштво и информисање Правног факултета, Београд, 2020, 78.

43 *Ibid.* 79.

44 *Ibidem.*

45 М. Шкулић, *Кривично љроцесно љраво*, Универзитет у Београду – Правни факултет, Центар за издаваштво, Београд, 2022, 97.

46 М. Шкулић (2020) *op. cit.*, 334.

47 *Ibid.* 331.

48 *Ibidem.*

49 *Ibidem.*

50 *Ibidem.*

принципа комплементарности.⁵¹ Дакле, поступак се неће водити пред Међународним кривичним судом ако постоји нека од алтернативно прописаних ситуација: ако је случај недовољне тежине, која не оправдава поступање МКС-а; о случају се већ води истрага или је започето кривично гоњење у држави чији су органи за њега надлежни, осим ако та држава не жели или није у стању да спроведе истрагу или предузме кривично гоњење; ако је случај истражен у држави чији су органи надлежни и они су одлучили да нема места кривичном гоњењу; ако је лицу о коме је реч већ било суђено за дело које је предмет оптужбе, а нема услова за одступање од принципа *ne bis in idem*.⁵²

Међународни кривични суд, надлежан је, дакле, за кривично дело геноцида, кривично дело против човечности, ратне злочине и кривично дело агресије, када је неко од наведених дела учињено на територији неке од земаља које су прихватиле Римски статут, или је дело учињено од стране њиховог држављанина.⁵³ У случају да је реч о држави која није приступила Римском статуту, могуће је да она својом изјавом прихвати надлежност Међународног кривичног суда само за тај конкретни случај.⁵⁴ Надлежност се такође може засновати и у односу на случај када кривично дело тужиоцу пријави Савет безбедности Уједињених нација поступајући на основу Главе VII Повеље Уједињених нација.⁵⁵

5.1. Заснивање месне надлежности Међународног кривичног суда на територији Републике Србије

Сарадња Републике Србије са Међународним кривичним судом регулисана је Законом о потврђивању Римског статута Међународног кривичног суда и Законом о сарадњи са Међународним кривичним судом.⁵⁶ Овим законом је наша држава ратификовала Римски статут и самим тим прихватила могућност да у случају да се на територији Републике Србије учини кривично дело за које је МКС стварно надлежан или учинилац има наше држављанство, тужилац Суда може подићи оптужницу, односно наредити истрагу.

Државни органи Републике Србије су дужни да, када сарађују са МКС-ом, поступају са нарочитом хитношћу.⁵⁷ Поред кривичних дела учињених на

51 *Ibidem*.

52 *Ibid.* 332.

53 З. Стојановић, *Међународно кривично йраво*, Правна књига, Београд, 2017, 147.

54 *Ibidem*.

55 *Ibidem*.

56 Закон о потврђивању Римског статута Међународног кривичног суда. Закон о сарадњи са Међународним кривичним судом, *Сл. йласник РС*, бр. 72/2009.

57 Закон о сарадњи са Међународним кривичним судом.

територији Републике Србије, Суд може надлежност засновати и у погледу хапшења окривљених који би се нашли у нашој држави, јер је, према члану 32. Закона о сарадњи са Међународним кривичним судом, предвиђено да Министарство правосуђа на захтев Међународног кривичног суда без одлагања достави полицији захтев да се окривљени лиши слободе.⁵⁸

Полиција је дужна да поступи по захтеву МКС-а и лиши слободе окривљеног, као и да га без одлагања спроведе надлежном истражном судији.^{59, 60} Ако се окривљени налази у бекству, или се крије, полиција спроводи све мере које су неопходне да се окривљени пронађе и лиши слободе и спроведе надлежном истражном судији.⁶¹ О скривању или бекству окривљеног полиција без одлагања обавештава надлежног јавног тужиоца, који може да предложи истражном судији доношење наредбе о издавању потернице за лицем које је окривљено пред Међународним кривичним судом.⁶²

5.2. Заснивање месне надлежности Међународног кривичног суда у случају Украјине

Украјина није држава-чланица Римског статута.⁶³ Ипак, два пута је прихватала надлежност МКС-а за кривична дела учињена на њеној територији.⁶⁴ Први пут је то учинила 9. априла 2014. године, када је признала надлежност Суда за период од 21. новембра 2013. до 22. фебруара 2014. године, а на основу Декларације украјинског парламента од 25. фебруара 2015. године.⁶⁵ Такође, обавезала се и да ће сарађивати са Међународним кривичним судом без изузетка.⁶⁶ Тужилац Суда, Карим Асад Ахмед Кхан,

58 *Ibidem.*

59 *Ibidem.*

60 Овде бисмо напоменули да према изменама Законика о кривичном поступку институт истражног судије више не постоји у правном систему Републике Србије, већ је уместо њега уведен институт судије за претходни поступак, који је надлежан за предистражни поступак, а да Закон о сарадњи са Међународним кривичним судом користи застарелу терминологију, што је и разумљиво, с обзиром на то да је донет 2009. године. Стога бисмо, у овом примеру, синтагму „спроведе надлежном истражном судији“ читали као „спровести надлежном судији за претходни поступак“. М. Шкулић (2022), *op. cit.*, 303.

61 Закон о сарадњи са Међународним кривичним судом. И овде бисмо око термина „истражни судија“ дали исту напомену као и у предходној реченици.

62 *Ibidem.*

63 Сајт Међународног кривичног суда. Линк: <https://www.icc-cpi.int/situations/ukraine>, посећено: 01.04.2024.

64 *Ibidem.*

65 Сајт Међународног кривичног суда. Линк: <https://www.icc-cpi.int/sites/default/files/itemsDocuments/997/declarationRecognitionJurisdiction09-04-2014.pdf>, посећено: 01.04.2024.

66 *Ibidem.*

је 2. марта 2022. најавио да ће отворити истрагу око Украјине.^{67, 68} Том приликом је нагласио да ће испитати све прошле и садашње наводе о ратним злочинима, злочинима против човечности и геноциду, који су учињени на било ком делу Украјине од стране било ког лица од 21. новембра 2013. па наовамо.⁶⁹

За наводне злочине пред Међународним кривичним судом осумњичени су: Владимир Путин (председник Руске Федерације; због наводне незаконите депортације становништва (деце) из Украјине у Руску Федерацију), Марија Љвова-Белова (омбудсман за права детета у Руској Федерацији; због наводне незаконите депортације деце из Украјине у Руску Федерацију), генерал Сергеј Кобилаш (због наводног гађања цивилних објеката и наводних злочина против човечности и нехуманог поступања) и адмирал Виктор Соколов (командант Црноморске флоте; наводно одговоран за директно гађање цивилних мета, наводних злочина против човечности и наводног нехуманог поступања).⁷⁰ Овде примећујемо да је МКС засновао надлежност иако ни Русија ни Украјина нису државе које су ратификовале Римски статут Међународног кривичног суда.⁷¹ Међутим, сматрамо да држава која поседује нуклеарно наоружање и која је стална чланица Савета безбедности Уједињених нација не би дозволила изручење својих држављана, а нарочито не високих војних и цивилних функционера, укључујући и председника.

6. ПЕРСОНАЛНА НАДЛЕЖНОСТ МЕЂУНАРОДНОГ КРИВИЧНОГ СУДА

Персонална надлежност Међународног Кривичног суда (надлежност *ratione personae*) постоји у односу на сва лица која су извршила кривична дела на територији неке од држава чланица, као и за све држављане држава

67 Сајт Међународног кривичног суда. Линк: <https://www.icc-cpi.int/news/statement-icc-prosecutor-karim-aa-khan-qc-situation-ukraine-receipt-referrals-39-states>, приступљено 01.04.2024.

68 Карим Асад Ахмед Кан је тужилац Међународног кривичног суда, држављанин Уједињеног Краљевства. Мандат му је започео 2021. године. А. Гајић, "Head of States Immunity in the Context of the Jurisdiction of the International Criminal Court" *Зборник радова са међународне научне конференције „Раскрића међународној кривичној и кривичној права – реформа правосудних закона Републике Србије“*, (ур. М. Шкулић, И. Миљуш, А. Шкундрић), Удружење за међународно кривично право, Универзитет у Београду – Правни факултет, Београд, 2023, 60.

69 <https://www.icc-cpi.int/situations/ukraine>. *op. cit.*, сајт Међународног кривичног суда.

70 *Ibidem*.

71 https://treaties.un.org/Pages/ViewDetails.aspx?src=TREATY&mtdsg_no=XVIII-10&chapter=18&clang=en, *op. cit.*, сајт Међународног кривичног суда. Последњи приступ: 15. 4. 2024.

чланица, без обзира на то где је дело извршено.⁷² Персонална надлежност ограничена је само на физичка лица.⁷³ Ово значи да правна лица (корпорације), злочиначке или међународне или међудржавне организације не могу бити окривљене пред МКС-ом.⁷⁴ Такође, као што је већ у ранијем делу текста истакнуто, надлежност Међународног кривичног суда искључена је у односу на лица која су у време извршења кривичног дела имала мање од 18 година.⁷⁵

Да би се покренуо и водио поступак пред МКС-ом, неопходно је да не постоје сметње за покретање и вођење поступка, а које се односе на принцип комплементарности.⁷⁶ Ово значи да се поступак неће водити пред Судом ако постоји нека од следећих алтернативно прописаних ситуација: о случају се већ води истрага, или је започело кривично гоњење у држави чији су органи за њега надлежни, осим ако та држава не жели, или није у стању да прописно спроведе истрагу или спроведе кривично гоњење; случај је истражен у држави чији су органи за њега надлежни и они су одлучили да нема места кривичном гоњењу (осим ако та одлука није произашла из недостатка воље или неспособности да прописно предузму кривично гоњење); лицу о коме је реч је већ било суђено за дело које је предмет оптужбе, а нема услова за одступање од принципа *ne bis in idem*; случај је недовољне тежине, који не оправдава поступање Међународног кривичног суда.⁷⁷

У односу на учиниоца кривичног дела, МКС заснива надлежност ако је стварно надлежан и ако су испуњена два алтернативно прописана услова: ако је окривљени извршио кривично дело на територији која је прихватила надлежност суда (било странка Римског статута било да је писменим поднеском Секретаријату прихватила надлежност МКС-а) или ако је лице које се оптужује држављанин државе која је чланица Римског статута.⁷⁸ Такође, да би Међународни кривични суд могао да заснује надлежност, неопходно је да је кривично дело извршено након ступања на снагу Римског статута.⁷⁹ Временска надлежност (*ratione temporis*) дефинисана на овакав начин омогућава фактичко деловање Међународног кривичног суда само *pro futuro*, што се оправдава неопходношћу спречавања ретроактивног дејства одредби Римског статута.⁸⁰ Овакво оправдање је у складу са начелном забраном ретроактивности кривичноправних норми у већини националних законодавстава.⁸¹

72 М. Бабић, *Међународно кривично љраво*, Правни факултет у Бањој Луци, Бања Лука, 2021, 204.

73 *Ibidem*.

74 *Ibidem*.

75 *Ibidem*.

76 Шкулић (2020), *op. cit.*, 331.

77 *Ibid.* 331–332.

78 *Ibid.* 331.

79 *Ibid.* 332.

80 *Ibidem*.

81 *Ibidem*.

7. ЗАКЉУЧАК

Бројни ратови који се дешавају у савременом свету прате и злочини и нехумана поступања. У том смислу очигледна је потреба човечанства да нађе неки начин да, ако већ не може да спречи или умањи људске патње, а онда макар особе које их проузрокују изведе пред лице правде. Идеја једног суда који би био надлежан за злочине на целом свету и који би штитио слабије државе, које немају снаге да самостално спроведу одговарајуће истраге на својим националним територијама, теоретски звучи добро, међутим бројни су изазови који се ту постављају. Примећујемо да су само две сталне чланице Савета безбедности Уједињених нација ратификовале Римски статут, а и доста великих и утицајних држава, са бројним становиштвом то нису урадиле (а које бисмо могли да сматрамо регионалним силама), као што су Индија, Пакистан, Турска, Саудијска Арабија, Индонезија итд. Сматрамо да је мотив нератификовања Статута у томе да државе нису вољне да тако лако препусте надлежност за кривично гоњење својих држављана (а потенцијално и носилаца високих државних и војних функција) неком страном телу, нарочито у случају активног присуства оружаних снага у иностранству.

Са друге стране, државе са мање политичког утицаја (и мање способности да пред лице правде приведу учиниоце кривичних дела) прихватају надлежност МКС-а надајући се да ће моћи да остваре интерес везан за задовољење правде, на начин да би једно међународно тело од угледа могло да осуди злочинце, ако већ та земља није способна на тај потез.

Као још један мотив за прихватање надлежности узели бисмо у обзир и могући мотив држава за постизање светске правде преко међународног судског органа који би био надлежан за сва међународна кривична дела учињена у целом свету. Ипак, тако нешто било би тешко оствариво, најпре због буџетске ограничености, а затим и због евентуалног недостатка воље да се истраже сви учињени злочини.

Узевши у обзир све наведене карактеристике надлежности Међународног кривичног суда, и поредећи их са неким особинама *ad hoc* трибунала, аутор уочава извесне разлике које постоје између сталног МКС-а и трибунала. Оно што је аутору највише привукло пажњу је чињеница да *ad hoc* трибунали имају примарну надлежност, док се надлежност националних судова може засновати искључиво супсидијарно, док Међународни кривични суд своју надлежност заснива супсидијарно у односу на национална судска тела. Аутор примећује ову разлику и износи мишљење да Међународни кривични суд можда са овако постављеним правилима о заснивању надлежности није толико ефикасан колико би био уколико би надлежност у предметима „од великог значаја за међународну заједницу“ могао да успостави примарно у односу на национална законодавства. Посматрано из угла законодавства Републике Србије, уочавамо норме које Међународном кривичном суду дају велики значај и које подразумевају хитност у поступању око предмета и захтева које би овај Суд упутио нашим државним органима.

ЛИТЕРАТУРА

- Аврамов С., Крећа Ми., *Међународно јавно ѡраво*, Савремена администрација, Београд, 1997.
- Бабић М., *Међународно кривично ѡраво*, Правни факултет у Бањој Луци, Бања Лука, 2021.
- Вуковић И., *Кривично ѡраво: оишии гео*, Универзитет у Београду – Правни факултет, Центар за издаваштво, Београд, 2024.
- Гајић А., “Head of States Immunity in the Context of the Jurisdiction of the International Criminal Court” *Зборник радова са међународне научне конференције „Раскрића међународној кривичној и кривичној ѡрава – реформа ѡравосудних закона Републике Србије“*, (ур. М. Шкулић, И. Миљуш, А. Шкундрић), Удружење за међународно кривично право, Универзитет у Београду – Правни факултет, Београд, 2023.
- Cassese A., *International criminal law*, сајт Универзитета Колумбија: http://www.columbia.edu/itc/ce/s6403/antonio_cassese.pdf.
- Крећа М., *Међународно јавно ѡраво*, Универзитет у Београду – Правни факултет, Центар за издаваштво и информисање, Београд, 2022.
- Милисављевић Б., „Нека отворена питања у вези *ius cogens* норми у међународном праву“, *Harmonius*, (ур. Радовић М., Ђорђевић М., Тешић Н.), Београд, 2020.
- Станковић Н., „Злочини особља мировних мисија“, *Зборник радова са међународне научне конференције „Раскрића међународној кривичној и кривичној ѡрава – реформа ѡравосудних закона Републике Србије“*, (ур. М. Шкулић, И. Миљуш, А. Шкундрић), Удружење за међународно кривично право, Универзитет у Београду – Правни факултет, Београд, 2023.
- Стојановић З., *Кривично ѡраво: оишии гео*, Центар за издаваштво и информисање Правног факултета, Београд, 2020.
- Стојановић З., *Међународно кривично ѡраво*, Правна књига, Београд, 2017.
- Шкулић М., *Кривично ѡроцесно ѡраво*, Универзитет у Београду – Правни факултет, Центар за издаваштво и информисање, Београд, 2022.
- Шкулић М., *Међународно кривично ѡраво*, Универзитет у Београду – Правни факултет, Центар за издаваштво и информисање, Београд, 2020.
- Шкундрић А., *Надлежност међународних кривичних судова и ѡрибунала*, Правни факултет Универзитета у Београду – мастер рад, Београд, 2021.

ПРАВНИ ИЗВОРИ

- Закон о потврђивању Римског статута Међународног кривичног суда, „Сл. Лист СРЈ – Међународни уговори“, бр. 5/2001.
- Закон о сарадњи са Међународним кривичним судом, „Сл. гласник РС“, бр. 72/2009.

ИНТЕРНЕТ ИЗВОРИ

- Сајт Међународног кривичног суда, ситуација на територији Украјине; линк: <https://www.icc-cpi.int/situations/ukraine>.
- Сајт Међународног кривичног суда, прихватање надлежности МКС-а од стране украјинских органа за период од новембра 2013. до фебруара 2014. године; линк: <https://www.icc-cpi.int/sites/default/files/itemsDocuments/997/declarationRecognitionJurisdiction09-04-2014.pdf>.
- Сајт Међународног кривичног суда, чланак тужиоца МКС-а, А. Карима, поводом отварања истраге 2. марта 2022. године; линк: <https://www.icc-cpi.int/news/statement-icc-prosecutor-karim-aa-khan-qc-situation-ukraine-receipt-referrals-39-states>.
- Сајт Међународног кривичног суда, листа држава потписница и држава које су ратификовале Статут Међународног кривичног суда (Римски статут); линк: https://treaties.un.org/Pages/ViewDetails.aspx?src=TREATY&mtdsg_no=XVIII-10&chapter=18&clang=en.

Vojislav Bilbija*

TERRITORIAL AND PERSONAL JURISDICTION OF INTERNATIONAL CRIMINAL COURT

Summary

This paper will deal with the International Criminal Court, a brief history of its establishment will be presented, while the local, mainly territorial jurisdiction, as well as the personal jurisdiction of this Court will be dealt with in the main part. We will also deal with the possibility of indictment and investigation in cases where the respective country has not acceded to or ratified the Statute of the International Criminal Court (Rome Statute). Among other things, there will be a review of the jurisdiction of the ICC in relation to criminal acts committed both on the territory of the Republic of Serbia and by its citizens, while special attention will be paid to the procedural rules that are valid in our legal system in given legal situations. In the paper, we will also deal with the case when the International Criminal Court declared itself competent regarding the alleged war crimes committed on the territory of Ukraine, even though that country has not signed or ratified the Rome Statute on its parliamentary body.

Keywords: International Criminal Court, international criminal law, territorial jurisdiction, local jurisdiction, establishment of jurisdiction.

* Fourth year undergraduate student, University of Belgrade – Faculty of Law, bilbijavo-jislav@gmail.com.